

спр. 125, арк. 10–61.

42. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-15, оп. 1, спр. 110, арк. 26.

43. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-17, оп. 1, спр. 112, арк. 448; ф. Р-593, оп. 1, спр. 825, арк. 9; спр. 1466, арк. 171; ф. Р-792, оп. 1, спр. 363, арк. 12.

44. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-65, оп. 1, спр. 804, арк. 27–29.

Непотенко И.В. Промышленность Чернигова в 1920-е гг.: структуры потребления и социокультурное пространство

Статья посвящена характеристике мелкой промышленности в первое десятилетие деятельности советской власти. Раскрыты особенности ее функционирования и влияние на развитие местной среды и повседневности его жителей, а также сосуществование в социокультурном пространстве Чернигова.

Ключевые слова: промышленность, кустарное производство, артель, мастерская.

Nepotenko I.V. The Industry of Chernihiv: consumption of patterns and sociocultural space

The article is devoted to the characteristics of the small industry in the first decade of the Soviet power. The features of its functioning and the impact on the urban environment, the everyday life of its inhabitants and the sociocultural coexistence in space of Chernihiv are shown.

Key words: industry, handicraft production and workshop.

09.03.2016 р.

УДК 94(477):311.21 Глухів «1926»

С.М. Єсюнін

**МІСТО ГЛУХІВ ЗА СТАТИСТИЧНИМИ
ТА АДРЕСНО-ДОВІДКОВИМИ
ВИДАННЯМИ 1926 РОКУ**

У статті зроблено огляд статистичних та довідкових матеріалів, які розкривають соціально-економічний стан міста Глухова на 1926 р. у його основних галузях: промисловості, торгівлі, кооперації, транспорті, комунальному господарстві, освіті, культурі, охороні здоров'я тощо. Подані статистичні відомості по населенню, кількості будівель, цінах на товари тощо.

Ключові слова: Глухів, Глухівська округа, населення, промисловість, торгівля, кооперація, транспорт, комунальне господарство, освіта, культура, охорона здоров'я.

Одним із найбільш інформативних джерел регіональної історії є статистичні та адресно-довідкові видання. Традиція подібних видань була закладена ще у середині 1830-х рр., коли у різних регіонах Російської імперії здебільше місцевими статистичними комітетами, іноді офіційними установами та органами внутрішніх справ почали видаватися різноманітні «Памятные книжки», «Адрес-календари», «Обзоры», статистичні

збірники. Зміст статистичних та адресно-довідкових видань у різних регіонах мав свої особливості. Як правило вони включали в себе адресні відомості (перелік центральних і місцевих урядових і громадських установ з їх особовим складом), адміністративний довідник (відомості про адміністративний поділ, державні установи, промислові та торговельні підприємства, лікарні та аптеки, навчальні заклади, бібліотеки та друкарні, списки населених місць тощо), статистичні відомості (статистичні дані з різних галузей господарювання), іноді календарі, аналітичні та краєзнавчі статті.

У роки революційних потрясінь 1917–1921 рр. подібні видання фактично припинили видавати, але були відновлені після становлення нових радянських органів влади.

В радянській Україні перші спроби видавати статистичну та адресно-довідкову літературу зустрічаємо у 1922–1923 рр. Спочатку це були видання всеукраїнського та губернських рівнів, після того з'явилися видання по окремих містах та округах. Зокрема, у листопаді 1925 р. Рада народних комісарів України у зв'язку з останньою адміністративною реформою доручила Центральному статистичному управлінню України (ЦСУ) скласти статистичні описи округ. Після обробки статистичних даних 1925 р. ЦСУ підготувало до друку «Матеріали для опису округ УСРР» по 18 округах. Отже, у першій половині 1926 р. світ побачили 18 статистичних збірників, серед яких «Глухівська округа» [3].

Збірник «Глухівська округа. Матеріали до опису округ УСРР» має 44 сторінки, містить 11 розділів, де у формі таблиць подається різноманітна статистика та охоплюються всі основні галузі народного господарства округи. Особливо подане пояснення до таблиць. Видання підготовлене Центральним статистичним управлінням України (м. Харків), віддруковано після травня 1926 р. у полтавській друкарні імені Петровського накладом 650 екземплярів.

Зробимо огляд збірника, виокремивши статистику по місту Глухову. Доповнимо її відомостями із адресно-довідкової книги «Вся Украина на 1926/27 год» [1], яку видало видавництво «Український економіст» (м. Харків), та адресно-довідкової книги «Вся Украина и АМССР на 1926 год» [2] видавництва Українського Червоного Хреста (м. Одеса). Зазначимо, що це були перші видання такого типу, де по кожному округу України подана широка адресна інформація про установи, заклади, підприємства, адже попередні та інші видання адресно-довідкових книг у радянській Україні (у 1923 р. харківського видавництва «Укрвоздухпуть», у 1925 р. вже згаданого одеського видавництва Українського Червоного Хреста) давали неповну адресну інформацію по округах та

Табл. 1. Заклади освіти м. Глухова на 01.12.1925 р.

Назва закладу	Адреса	Учні	Педперсонал	Завідувач
Дитячий городок	...	273	21	...
Трудшкола чотирьохрічна №1	Білополівка	452, з них 222 дівчини	15	Кузьменко В.В.
Трудшкола чотирьохрічна №2	Веригин пров.			Нетреба В.
Трудшкола чотирьохрічна №3	Усовка			Муха І.
Трудшкола двохрічна єврейська	вул. Різницька			Ройблат
Трудшкола семирічна	вул. Радянська	1651, з них 801 дівчина	55	Зайковський С.Я.
Індустріально-технічна профшкола	вул. Р.Люксембург	12	150	Білик М.М.
Педагогічний технікум	вул. Радянська	15	114	Несторенко Ю.Г.

лише про державні заклади і установи.

Отже, у всіх трьох виданнях вказано, що місто Глухів на початок 1926 р. є адміністративним центром Глухівської округи, яка складається з 11 районів. Тут зазначимо, що округа утворена 12.04.1923 р. як Новгород-Сіверська, окружним центром був Новгород-Сіверський, а Глухів – одним із районних центрів. 19.08.1925 р. окружний центр перенесли до Глухова, у зв'язку з чим округа була перейменована на Глухівську [4]. На 01.01.1926 р. площа округи становила 7228,5 кв. верст, населення – 440262 жителі. Сільрад налічувалося 179, всіх населених пунктів сільського типу – 795, у т. ч. таких, що мають 1 двір – 116, від 2 до 25 дворів – 349, від 26 до 50 – 79, від 51 до 100 – 63, від 101 до 300 – 102, понад 300 – 82. Округа мала 4 населені пункти міського типу (три міста – Глухів, Новгород-Сіверський, Шостка, одне селище – Середино-Буда) [3, с. 1].

Головою Глухівського окрвиконкому був А.Л. Стрілець, секретарем – Б.В. Коваленко. Окрпартком КП(б)У очолював Я.З. Сидерський. Більшість державних і партійних установ розміщувалась у адміністративній будівлі по вул. Радянській, 1 (Окрвиконком, Окрпартком, Окрнаросвіта, Окрплан, Окрархів та ін.), а також у трьох т. зв. Будинках Рад. Був ще т. зв. Палац Труда, де знаходилось окружне бюро профспілок (голова – Н.Ю. Ляшко) та галузеві відділи. У окремих приміщеннях розташовувались силові структури, органи правопорядку і юстиції: окружний військкомат (воєнком – М.М. Крутін) – вул. Радянська (колишній будинок Толмачева), окружний відділ ДПУ (начальник – М.М. Тимофеев) – вул. Радянська, окружне управління міліції та розшуку (начальник – А.Я. Лозовський) – вул. Радянська, окружний суд (голова – П.Т. Конопелько) – вул. Терещенська, окружна прокуратура (окрпрокурор – І.П. Трубочинський) – вул. Сінна (колишній будинок Крюкова). Серед інших важливих для міста установ біржа праці та окружна інспектура праці займала колишній будинок Неплюєва (вул. Радянська), окружний

відділ місцевого господарства «Окрмісцьгосп» – колишній будинок Амосова (вул. Радянська) [1, ч. III, с. 141–145].

Статистика стосовно населення міста вказує, що станом на 01.01.1926 р. у Глухові мешкало 18386 осіб (8823 чоловіків та 9563 жінки), з них українців було 64,02 %, євреїв – 17,25 %, росіян – 15,56 %, білорусів – 0,32 %, поляків – 0,24 %, німців – 0,07 %, греків та вірмен – по 0,01 %, інших – 2,52 %. Самодіяльного населення у Глухові було 31,17 %, яке за соціальним складом поділялось наступним чином: робітники – 15,16 %, службовці – 20,47 %, господарі – 35,17 %, інші – 29,2 %. За галузями праці самодіяльне населення міста розподілялось наступним чином: сільське господарство – 19,42 %, фабрично-заводська промисловість – 4,8 %, ремісничка і кустарна промисловість – 24,63 %, залізничний транспорт – 1,84 %, торгівля і трактирний промисел – 10,63 %, державна служба – 20,75 %, інші – 17,5 %. Для порівняння динаміки зміни населення вказано, що у 1923 р. у Глухові було 13692 мешканців [3, с. 2].

Статистика галузі освіти свідчить, що на кінець 1925 р. у Глухові діяло 8 закладів освіти – див. *Таб. 1.* [складена за 1, ч. III, с. 146; 3, с. 3].

Окрему групу складала т. зв. установи політичної освіти, до яких віднесли 2 бібліотеки (мали 14516 книжок), хату-читальню, 2 клуби, 2 сільбудинки, кінотеатр І.М. Янопольського, драмгурток, музей, 7 пунктів ліквідації неписьменності (6 вчителів, 176 учнів) [1, ч. III, с. 148; 3, с. 4].

Статистика галузі охорони здоров'я зафіксувала у Глухові станом на 30.09.1925 р. наступні заклади: окружну радянську лікарню на 30 ліжок (вул. Радянська, завідувач – Ф.С. Щербаков), поліклініку (вул. Радянська, завідувач – Г.Л. Аксельруд), амбулаторію, медпункт, 3 аптеки. Працювало лікарів – 12, стоматологів – 6, повитух – 3, іншого персоналу – 27. Крім того у місті діяла мережа санітарно-профілактичних установ: Охматдиту, Оздоровдиту та санітарного лікаря, а також тубдиспансер і вендиспансер. Серед

Табл. 2: Великі (цензові) підприємства м. Глухова на 01.10.1925 р.

Назва	Власність	Оренда/ власник	Колишня власність	Робітників	Двигунів	Продукції на рік / тис. крб.
Млин, олійня і круподерня	Приват.	Крикунов, Пружанський та Дубровський	Пружанський	34	2	401,8
Млин і круподерня	Приват.	Каплунов	Каплунов	3	1	115,5
Млин	Приват.	Каспін	Каспін	10	1	120,5
Олійня і млин №39	Держ.	Окрмісьцгосп	Запрягаєв		2	30,2
Олійня і круподерня	Приват.	Крикунів і Гафт	Трофименко	15	2	21,3
Броварня	Приват.	Красовицького	Красовицького	4		10,1
Шкірзавод	Приват.	Гафт	Конде	8	1	57,1
Електростанція	Держ.	Окрмісьцгосп	Глухівське електричне товариство	9	2	13,9

показників діяльності установ охорони здоров'я за 1924–1925 бюджетний рік вказано, що на лікуванні в лікарнях перебувало 1349 хворих, з яких 42 померло [1, ч. III, с. 147; 3, с. 5–7].

Статистика комунального господарства вказує, що фонд міської землі у гектарах складав 1843,2, з якої під будівлями знаходилось 519,5, вулицями і майданами – 40,5, парками, скверами і бульварами – 46,8, городами, садками, вигонами та іншими господарськими угіддями – 1125,6, водними просторами – 26,7, пустками і ярами – 3,3, кладовищами – 14,6, іншими – 66,2 га [3, с. 8].

Цікавими є відомості про міські володіння і будівлі. За переписом 1923 р. у місті налічувалось 2031 забудоване землеволодіння (з них 190 – націоналізованих), кількість всіх житлових будівель складала 2205 (з них мурованих – 76, під вогнетривкою покрівлею – 1574), нежитлових будівель – 2075. Кімнат у всіх житлових будівлях було 4896, кухонь – 1784. Загальна площа всіх житлових кімнат складала 111 231 м² (житлова площа на мешканця – 8 м²). Окремо наведені дані по націоналізованому житловому фонду міста на 01.10.1925 р., з яких видно що кількість націоналізованих володінь за два роки збільшилась до 293. Націоналізованих житлових будівель нараховувалось 400, з яких 29 були закріплені за державними, партійними і профспілковими установами, 238 – за комунальним відділом, 133 здавались у оренду [3, с. 8].

Із іншої статистики комунального господарства дізнаємося, що у місті знаходилось 63 вулиці та провулка, 4 майдани, 1 парк, на вулицях світило 10 електричних ліхтарів, діяли 2 пожежні команди – комунальна та добровільна (60 особового складу, 11 коней, 4 помпи), міська електростанція (на 70 кВт), комунальний асенізаційний обоз (місткість на 100 відер), комунальна лазня (6219 відвідувачів за півроку), комунальна бійня (за рік забито 2908 голів

худоби) [3, с. 8–9].

Статистичні дані по промисловості подані станом на жовтень 1925 р. і виокремлюють групу підприємств великої (цензової) промисловості. У Глухові до неї відносились 8 підприємств, з яких 6 було віддано в оренду приватним особам, а 2 перебували у державній власності. Див. *Табл. 2* [складено за 3, с. 22–23].

Також у місті по вул. Терещенків розміщувалось дирекція Гірничого тресту – державного об'єднання з експлуатації корисних копалин мінерального походження. Його директором був Ф.Я. Богданов, головним інженером – С.П. Самофалов. До Гірничого тресту входили крейдянні кар'єри і вапнярки при ст. Заруцьке в районі Глухова, крейдянні кар'єри і завод меленої крейди на хуторі Путівськ в районі Новгорода-Сіверського, завод вогнетривкої цегли у с. Шатрищі при ст. Ямпіль, завод будівельної цегли на хуторі Воздвиженський при ст. Ямпіль, каолінові розробки в с. Полошки Глухівського району, каменоломні (кварцові піщані) у с. Комань в районі Глухова, а також крейдянні кар'єри у с. Дробишівка, вапняні заводи в селах Смяч, Бучки та Чулатове. Останні чотири підприємства у 1925 р. названі недіючими. Число робітників Гірничого тресту змінювалось в залежності від сезону робіт і у середньому сягало 300 осіб. Продукції (каолін, вапно, цегла (вогнетривка, шамотна, фасонна, будівельна), глина вогнетривка (шамот), крейда, камінь будовий, кварцовий пісок) у 1925 р. було вироблено на 206,2 тис. крб. [3, с. 22]. Трест мав представництва у Москві, Ленінграді, Києві, Одесі, Чернігові [1, ч. III, с. 35, 149; 1, ч. IV, с. 26–32].

До великих (цензових) не були внесені лісопилний завод (окрмісьцгосп, кол. власність Вернигора, 14 робітників), миловарний завод (окрмісьцгосп, кол. власність Цитовського, недіючий), шкірзавод (окрмісьцгосп, кол.

власність Короткого, 3 робітника), шкірзавод (окрмісьцгосп, кол. власність Красовицького, 4 робітника), шкірзавод (окрмісьцгосп, кол. власність Гончарова, 3 робітника), шкірзавод (окрмісьцгосп, кол. власність Ящика, 3 робітника), друкарня (окрмісьцгосп, кол. власність Квасникова, 3 робітника) [1, ч. IV, с. 74, 88, 207, 218].

Дрібна та кустарно-ремісничя промисловість мала наступні виробництва: гончарне – 5 (зайнято 5 осіб), слюсарсько-токаряське і лудильно-мідяне – 18 (18), ковальське – 2 (3), бондарське – 7 (7), столярське – 30 (30), кондитерське – 8 (15), ковбасне – 2 (2), кравецьке – 93 (107), шкіряно-лимарське – 4 (4), кашкетово-шапкове – 27 (29), шевське – 297 (360), білизняне – 1 (1). У місті було 9 перукарів, 8 прачок, 3 годинникарі та ювеліри, 4 мірошника. Разом налічувалося 516 кустарних виробництв, на яких було зайнято 605 осіб [3, с. 26].

Довжина залізничних шляхів у Глухівській окрузі складала 247 верст. З 18 залізничних станцій одна діяла у Глухові (начальник станції – Н.П. Матюков). У 1924 р. вона прийняла 202,36 тис. пудів вантажів, відвантажила 1812,0 тис. пудів. Переважали хлібні вантажі (завезено 22 тис. пудів, вивезено 494 тис. пудів), сіль (завезено 49 тис. пудів, вивезено 3,4 тис. пудів), кам'яне вугілля (завезено 30 тис. пудів) [3, с. 27–28]. За вантажообігом станція «Глухів» поступалась лише магістральним станціям Хутір-Михайловський та Терещенська, йшла на рівні зі станцією Зернове, всі ж інші перевершувала.

Зі статистичних джерел дізнаємось про глухівські ціни (у копійках) станом на 01.10.1924/01.10.1925: жито (пуд) – 110/120, житяне борошно (пуд) – 135/139, пшениця (пуд) – 200/180, пшеничне борошно (пуд) – 550/450, житній хліб (фунт) – 5/4,8, овес (пуд) – 100/75, гречка (пуд) – 75/90, пшоно (фунт) – 4/3,5, картопля (пуд) – 20/30, сало (фунт) – 45/62, олія (фунт) – 35/30, молоко (літр) – 8/10,4, масло (фунт) – 40/60, яйця (дес.) – 25/45, яловичина (фунт) – 12/14, свинина (фунт) – 13/20, оселедці (фунт) – 25/14, цукор-пісок (фунт) – 35/25, сіль (фунт) – 2,5/2, сірники (дес.) – 20/15, мило (фунт) – 35/21, цигарки (20 шт.) – 9/9, ситець (метр) – 56/51, сукно грубе (метр) – 600/584, чоботи (пара) – 1400/1433, гас (фунт) – 6/5 [3, с. 33–34]. Для того, аби зорієнтуватись у купівельній спроможності городян, наведемо середньомісячної зарплати службовців та працівників державного сектору (на травень 1925 р.): працівники торгівлі – 52 крб., фінансових установ – 50,4 крб., службовці адміністративних установ – 36,4 крб., працівники освіти – 25,6 крб., охорони здоров'я – 20,6 крб., культури – 16 крб. [3, с. 30].

Статистика галузі торгівлі 1924–1925 рр. зафіксувала у Глухові 259 торговельних закладів II–V розрядів (обіг 1072,587 тис. крб.),

з них – 10 державних (обіг 355,5 тис. крб.), 16 кооперативних (обіг 217,637 тис. крб.) та 233 приватні (обіг 499,450 тис. крб.) [3, с. 35]. До того ж, у місті було зареєстровано 106 торговців I розряду. Торговельних закладів найбільшого V розряду було усього шість. Серед них, наприклад такі, як база «Нафтосиндикату» та контора «Цукротресту». IV розряд мали універсальний магазин Крелевецького райсоюзу, пайове товариство транспортних послуг «Погрузка» на Соборній площі, магазин «Центроспирту» по вул. Радянській, «Ларек» по вул. Радянській та «Ларек» на Базарній площі, гастроном «Окрпомдиту» по вул. Радянській, а також ряд приватних магазинів: бакалія на вул. Пушкінській З.Ш. Воловика, бакалія на базарі А.Д. Мнушкина та Л.Є. Красовицького, бакалія по пров. Соборному Н.В. Шкловського, рибний магазин по вул. Радянській М.А. Юдкевича, рибна торгівля на базарі А.З. Стража, З.Н. і Є.Н. Ковалерчиків та М.Я. Зеліксона, шкіряна торгівля на базарі І.А. Бурсука та Є.М. Гафта тощо. Декілька закладів громадського харчування також отримали IV розряд (пивна Л.Ш. Воловика на Базарній площі, їдальні та буфети Сільбудинку (вул. Радянська), Бродської І.В. (площа Володарського) та П.С. Кошеля (Сінна площа) [1, ч. III, с. 151–156]. III розряд мали 68 торговельних закладів.

Низова кооперативна мережа м. Глухова на 01.10.1925 р. включала 7 кооперативних установ: споживче товариство, шкіряну артіль «Трудкож», шевську артіль, сільськогосподарську артіль, 3 сільськогосподарських товариства. Кооперативи міста та округи, що працювали у сільському господарстві, були об'єднані у доволі потужну спілку – Глухівський сільськогосподарський союз кооперативів. Створений 20.03.1917 року, він займався постачанням сільгосптехніки, заготівлею та збутом сільгосппродукції, мав основний (26511 крб.) і обіговий (167792 крб.) капітал. Усього до союзу у 1925 р. входив 61 кооператив (10056 членів) [1, ч. III, с. 150].

Станом на 01.10.1925 р. у місті діяли наступні фінансово-кредитні установи: відділення Держбанку (вул. Радянська, 1, управл. – Е.К. Нарвайт), товариство взаємного кредиту «Взаїмбанк» (вул. Радянська, голова – М.Я. Гафт), окружна ощадкаса, позичальне-ощадне товариство ремісників і кустарів (вул. Терещенська). На площі Володарського розміщувалась окружна контора «Укрдержстраху» (завідувач – С.Г. Шаповалов) [1, ч. III, с. 148; 2, с. 422].

Серед установ зв'язку у місті діяла окружна поштово-телеграфна контора (пров. Поштовий, завідувач – А.А. Бондар), телефонна мережа (вул. Радянська, завідувач – С.І. Марковський), радіостанція (старший радист – Ф.В. Власков) [2, с. 422–423].

Редакція газети «Червоне Село» (редактор В.А. Каменщиков, секретар – С.Є. Вельбін) містилась у 2-му Будинку Рад по вул. Радянській). Газета виходила один раз на тиждень. Також у Глухові знаходились відділення Держвидав РСФСР (вул. Радянська, 38) та Держвидав України (вул. Радянська, 36), які займались книжковою торгівлею, представництво центральних газет «Известия ВЦИК», «Правда» та «Беднота» (вул. Радянська, 8, завідувач – С.А. Динькевич) [1, ч. III, с. 147–148; 2, с. 423–424].

Таким чином, для дослідників історії Глухова оглянуті статистичні та адресно-довідкові джерела містять вичерпну інформацію про його соціально-економічний стан за 1926 р. Цей рік цікавий тим, що місто увійшло в нього в статусі окружного центру. У Глухові відбулось повне відновлення економіки та міського господарства після війн та революцій 1917–1921 рр., а серед городян, які успішно пристосувались до умов нової економічної політики, народилася нова верства підприємців.

Посилання

1. Вся Украина на 1926/27 год. Адресно-справочная книга [Год издания 1-й]. – Харьков: Украинский экономист, 1927. – В 5-ти частях.
2. Вся Украина и АМССР на 1926 год. Адресная и справочная книга. – Одесса: Издание Украинского Красного Креста, 1926. – 768 с.
3. Глухівська округа. Матеріали до опису округ УСРР. – Харків: Центральне статистичне управління України, 1926. – 44 с.
4. Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України за 1925 рік. Відділ перший. – Харків: Друкарня УВО ім. М. Фрунзе, 1925. – С. 774.

Есюнин С.Н. Город Глухов в статистических и адресно-справочных изданиях 1926 года

В статье сделан обзор статистических и справочных материалов, которые раскрывают социально-экономическое состояние города Глухова в 1926 г. в его основных отраслях: промышленности, торговле, кооперации, транспорте, коммунальном хозяйстве, образовании, культуре, охране здоровья и др. Поданы статистические данные по населению, количеству строений, ценам на товары и др.

Ключевые слова: Глухов, Глуховский округ, население, промышленность, торговля, кооперация, транспорт, коммунальное хозяйство, образование, культура, охрана здоровья.

Yesiunin S.M. Hlukhiv in a statistical and address-reference edition 1926

This article reviews the statistical and reference materials that reveal the social and economic situation of the city Hlukhiv in 1926 in its main sectors: industry, commerce, cooperatives, transport, utilities, education, culture, health and so on. The presented statistical information on population, the number of buildings, prices of goods and so on.

Key words: Hlukhiv, Hlukhiv country, population, industry, trade, cooperation, transportation, utilities, education, culture and health.

09.03.2016 р.

УДК 94(477):069.4/5+792 «1921»

В.І. Абакумова

МУЗЕЙНА І ТЕАТРАЛЬНА СПРАВА У ГЛУХОВІ 1921 РОКУ МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Проаналізовано стан театральної і музейної справи в м. Глухові Чернігівської губернії у 1920–1921 рр., повсякденне буття в названий період як мотиваційний чинник людини до музейного та театрального дозвілля. Зроблена спроба дослідити історію музейної і театральної справи в Глухові через призму перших заходів радянського уряду, спрямованих на одержавлення культури. Дано повнотекстовий зміст чотирьох документів з фондів Державного архіву Чернігівської області за сучасним археографічним оформленням.

Ключові слова: Глухів, музейна справа, театральна справа, повсякденність, одержавлення культури.

Актуальність нашої наукової розвідки не зумовлена сучасними потребами українського суспільства. До того ж підмітимо, що дослідження тільки актуальних тем буде залишати «білі плями» в історії. Ця публікація покликана бажанням заповнити документальну «прогалину» в історії Глухова майже сторічної давнини. Це старовинне місто втратило свій історичний архів у лихоліття Другої світової війни. Відтоді багато історичних фактів і подій з його історії залишаються без документальних підтверджень.

Працюючи в Державному архіві Чернігівської області над питанням історії Глухівського педагогічного інституту в перші роки панування радянської влади, ми натрапили на унікальні, у своєму роді, документи з історії музейної та театральної справи міста в цей період. Спочатку може здатися помилковим, що документи цієї тематики зберігаються в фонді Р-593, фондоутворювачем якого є відділ народної освіти Чернігівського губернського виконавчого комітету. Але маємо пригадати, що радянська влада розглядала культурні установи як ідеологічні та науково-просвітницькі осередки. Саме в досліджуваній період було започатковано використання культурного репертуару як важеля ідеології. Отже, не випадково, перші звіти про одержавлення культурної сфери в Глухові знаходимо серед документів повітового комітету (відділу) політичної освіти, який був структурним підрозділом повітового відділу народної освіти.

Наприкінці цієї публікації маємо намір дати повний текст знайдених документів. Сподіваємося, що це спрацює й на теоретико-пізнавальні потреби історичної науки в цілому. Отже, метою статті є введення до наукового обігу нових документів з історії музейної та театральної справи в Глухові в 1921 р. А втім, наша публікація не є суто археографічним доробком. Враховуючи, що попит на музейне та театральне дозвілля завжди знаходиться в залежності від повсякденного буття